

SLOVENSKI NAROD.

Izhaja vsak dan, izvzemši ponedeljke in dneve po praznikih, ter velja po pošti prejemati, za avstro-ogerske dežele za celo leto 16 gold., za pol leta 8 gold. za četrt leta 4 gold. — Za Ljubljano brez pošiljanja na dom za celo leto 13 gold., za četrt leta 3 gold. 30 kr., za en mesec 1 gold. 10 kr. Za pošiljanje na dom se računa 10 kraje. za mesec, 30 kr. za četrt leta. — Za tuje dežele za celo leto 20 gold., za pol leta 10 gold. — Za gospode učitelje na ljudskih šolah in za dijake velja znižana cena in sicer: Za Ljubljano za četrt leta 2 gold. 50 kr., po pošti prejemati za četrt leta 3 gold. — Za oznanila se plačuje od četiristopne petit-vrste 6 kr., če se oznanilo enkrat tiska, 5 kr. če se dvakrat in 4 kr. če se tri- ali večkrat tiska. Vsakokrat se plača štempelj za 30 kr. Dopisi naj se izvole frankirati. — Rokopisi se ne vračajo. — Uredništvo je v Ljubljani na celovški cesti v Tavčarjevi hiši „Hotel Evropa“.

Opravništvo, na katero naj se blagovolijo pošiljati naročnine, reklamacije, oznanila, t. j. administrativne reči, je v „Narodni tiskarni“ v Tavčarjevi hiši.

Konfesionalne postave v državnem zboru.

(Dalje.)

Z Dunaja 13. marca. [Izv. dop.]

Specijalna debata le počasi napreduje, zlasti Poljaci se skoraj pri vsakem paragrafu spuščajo v obširne razprave.

3. §. odločuje, da so nadškofje in škofje, korarji in škofovi generalni vikarji po dose-danem načinu nastavijo. Profesor Suess stavi predlog, da bi morali nadškofje in škofje pri nastavljenji prisegati na državne pastave. O tem predlogu je bila dolga debata, posebno Herbst je z vso svojo znano sofistiko podpiral ta predlog; a nij obveljal. Herbst je našel v dr. Koppu nasprotnika, ki je jako temeljito pobijal njegove dokaze in razložil nepraktičnost in nepotrebo take prisege. Pri glasovanji je bila samo levica za prisego, ostala zbornica pa proti.

4. §. govori o oddaji cerkvenih uradov in župnij; 5. §. zahteva, da se razpiše konkurs za prazna mesta korarij in župnij.

Dr. Razlag pri tej priložnosti omenja tako znano župniško konkursno izpraševanje (Pfarrkonkursprüfung). Do l. 1850 so glede teh izpraševanj bili v nekaterih škofijah veliki nedostatki. Zahtevalo se je namreč od kandidata izpit, kateri bi v teoretičnem oziru bil zadostoval za kako profesuro, na praktično izobraževanje pa se je premalo gledalo. Taki teoretični spisa so se včasih v tabakirah eskamotirali v dvorano, kjer se je kandidat izpraševal. Tudi se je zgodilo, da izpraševalci niso bili zmožni družega deželnega jezika in šaljivi duhovniki so včasih pri poskušnih pridigah imeli kako humoristično predavanje. Kaj tacega se zdaj

ne godi več. Želeti pa je, da je izpit boljše praktičen, nego teoretičen. Po §. 30 te postave se imajo teologične fakultete urediti; upati je, da bodo potem teologični kandidati boljše znanstveno izobraženost dobili, kar je silno potrebno. Duhovniki sami o nekaterih škofovih diecezanskih zavodih ostro sodijo. Govornik dalje omenja, kako krivična je dose-danja navada, da se mora konkursni izpit vsakih 3 ali 6 let ponavljati, ako hoče duhovnik župnijo dobiti ali od težavnejše župnije na stare dni na boljše priti. Praktični izpit bi moral za celo življenje veljaven biti, kakor pri advokatih, zdravnikih, notarjih, sodnikih itd.

6. §. odločuje, da ima škof vselej deželni vladi naznanjati duhovnika, katerega nastavi na kako župnijo. Deželni vladi pristoja, škofu naznanjati svoje ugovore ter povedati razloge (§. 2.). Ako v 30 dneh nij ugovora od de-deželne vlade, sme se duhovnik inštalirati. Proti ugovoru deželne vlade gre pritožba do ministerstva. Če se pritožba ne usliši, se duhovnik ne sme nastaviti.

Proti temu §. govori slovenski poslanec g. Pfeifer. Njegov govor smo uže v zadnjem listu priobčili.

Ta predlog je bil sicer podpiran od Rusinov, enega dela nemškega „Fortschrittskluba“ in nekaterih Poljakov, a pri glasovanji nij bil sprejet. Sploh se kaže, da bode cela postava tako sprejeta, kakoršna je predložena od konfesionalnega odbora. Do konca tedna utegne specijalna debata končana biti, potem pridejo na vrsto ostali konfesionalni predlogi, tako da so pred prazniki vsi skleneni od poslanske zbornice.

Imeniten je drugi postavni načrt konfe-

sionalnih postav, po katerem se uredijo dohodki religijskega fonda.

Specijalna debata je prišla v sejah 12. in 13. marca do 43. paragrafa.

Važen je 8. §, kateri odločuje, da ima vlada zahtevati odpravo duhovnika od svojega mesta, ako duhovnik izgubi avstrijsko državljanstvo ali ko je bil za krivega spoznan zločestih ali tacihi kaznivih dejanj, katera izvirajo iz dobičkarstva, ali so proti pravosti ali pa delajo javno pohujšanje (öffentliches Ärgerniss.) Dalje sme vlada zahtevati odpravo duhovnika, če se tako vede, da bi za javni red nevarno bilo, ga puščati na njegovem mestu.

Proti tej odločbi so poljski poslanci. G. Pfeifer omenja, da velja to, kar je rekel proti 2. in 6. paragrafu, tudi pri 8., ter zahteva, da se o besedah: „ali pa delajo javno pohujšanje“, posebe glasuje. Proti tej odločbi so potem glasovali Poljaci, Slovenci in Rusini.

Rusin Kovalski tukaj nasvetuje, da se odloči najvišje sodišče, do katerega bi šlo pritožbe proti odlokom ministra za bogočastje; kajti po predloženi postavi nad ministra nij višje stopinje za pritožbe. Kovalskega predlog pride še le ob koncu postave pri 60. §. na debato. Ako se tako sodišče ne bi ustanovilo, mislijo tudi Rusini, kakor Slovenci pri 3. branji proti celi postavi glasovati.

§. 8 je bil z veliko večino sprejet, dalje 9. do 13. §., kateri odločijo o nastavi duhovnikov na prazna mesta cerkvenih uradov in župnij.

Drugi oddelek postave govori o cerkveni uradni oblasti in dušnem pastirstvu.

Po 14. §. opravljajo nadškofje, škofje in

Listek.

O uzrokih propasti hrvatske države.

Kakor je predzadnji hrvatski kralj Zvonimir (1076—1089) meje svoje države razširil (spadalo je pod njega mnogo od denašnjih slovenskih pokrajin), tako je ona procvetela za njega tudi v blagostanji, da-si le navidezno. Njegovo kraljevanje vzveličuje neka hrvatska kronika iz XII. stoletja od besede do besede tako-le:

„I ostá kraljem Zvonimir, koji počteni kralj, . . . poče crkve veoma čtovati i ljubiti i poče dobre pomagati a progoniti zale (zle) . . . I za dobroga kralja Zvonimira biše vesela sva zemlja, jere biše puna i urešena svakoga dobra, i gradovi puni srebra i zlata. I nebojaše se ubogi, da ga izjede bogati, i nejaki, da mu vazme jaki, ni sluga, da mu učini nepravo gospodin. Jere kralj svih braniše, zašto ni sam prezpravdeno neposidaše,

tako ni inim nedadiše. I tako veliko bogatstvo biše, tako u zagorju, kako u primorju biše za pravdenoga kralja Zvonimira. I biše puna zemlja svakoga blaga, i biše već vridna urcha (kinč) na ženah i mladih ljudih, i na konjih, nere (nego) inada (drugje) vse imanje I zemlja Zvonimirova biše obilna svakom razkošom, ni se ikoga bojaše, ni im nitkore (nobeden) mogaše nauditi (naškoditi), razni (razen) gniv (srd) gospodina boga.“

Ali čudno je, da vidimo Hrvatsko, ki je po tej kroniki tako procvetela, po smrti Zvonimirovej (najbrže † 1089) tako globoko pasti za Štefana II. (1089—1090) sinovca Petra Krešimira IV., ki se je bil uže odrekel kroni ter si izbral smostan za stanovanje in grob, brž ko ne prisiljen od Zvonimira. Na 8. sept. 1089. leta napové on zbor v Šibenik. Ali ta zbor nij bil podoben poprejšnjim imenitnim zborom, nego čisto neznamen je bil, in uže to je živ dokaz, da nij bilo v državi Zvonimirovej prave snage. Na tem zboru nij bilo ni škofov, ni banov ni županov,

kakor da so iz države izginili. Samo trogirski in spletski škof je prišel kralja okronit. Vidi se uže iz tega, da je bil kraljevski ugled izginil in da velikašem nij bilo mnogo ležeče na kralji. On je sicer izdal nekoliko sloboščin, ali vse to ga nij plemstvu prikupilo. Iz poprejšnjega največjega reda, vidimo na enkrat: roparstva, zasede, umorstva in drugih nepodobščin, ki so državo poprej se ve da na videz jake izpodkopavale. Nemirov in nerednosti je bilo naenkrat vse polno po državi. In v tacihi okolnostih umre še kralj (l. 1090). Zdaj še le nastane pravi nered! Narod je imel po smrti Štefanovej pravico izbrati novega kralja, ali na mesto sloge bilo je vse nesložno; niti narodna vlada, niti mir nij bil plemstvu mil. Nego slabega in tujega kralja so si želeli, namesto da si izberó jakoga in domačega. Bile so štiri stranke, od katerih je vsaka hotela svojega kandidata za kralja. Ena stranka in ta zedinjena s privržniki iztočne cerkve, držala je se zahumskimi (denašnja Hercegovina) in srbskimi

škofovi vikarji notranje cerkvene zadeve svojih škofij po cerkvenih zapovedih, dokler te ne protivijo državnim postavam.

Mizna pravica (Tischtitel) iz religijskega fonda se samo onim duhovnikom privoli, kateri so sposobni za cerkvene službe. Škofje morajo svoje pastirske liste, ukaze itd. deželni vladi naznanjati. Skrajna levica zahteva, da bi morali škofje svoje ukaze 24 ur prej, predno jih razglašajo, vladi predložiti. A ta nasvet nij bil sprejet. Vlada sme prepovedati cerkvene ukaze, ako presegujejo krog notranjih zadev, ali nasprotujejo javnim ozirom.

Po 18. §. se cerkvena uradna oblast sme rabiti samo proti katoličanom, a nikoli v ta namen, da bi se zabranilo ravnati po državnih postavah ali posluževati se državljanjskih pravic. Da se nove škofije ali župnije napravijo, treba državnega privoljenja. Če se naredi nova župnija, izgubi dosedanji župnik vsvo pravico do dolžnosti bivših faranov. Spremembe v dohodkih župnij se smejo zgoditi po zaslišanju ordinarijata, a take spremembe naj se samo tačas storijo, kadar je tudi sprememba v osobi župnika.

Vlada daje cerkvenim uradom pomoč politične eksekucije, da iztirajo plačila ali druge dolžnosti, katere so se faranom s privoljenjem vlade naložile; zlasti to tudi velja od plačil za cerkvene zakonske okolice, poroke in za štolne pristojbine. Proti tem odločbam, da bi se cerkvenim oblastim na razpolaganje dala državna oblast, se je opirala skrajna levica, a brez uspeha. 18. do 29. §. so se nespremenjene sprejeli.

Po 26. §. se prestopki proti štolni taksi kaznujejo z denarno globo do 100 gold.

30. §. pravi, da se bodo katolično-teološke fakultete po posebni postavi uredile, katera bodo tudi odločile, v koliko predpiše država kandidatom duhovskega stanu posebni način naobražovanja (besondere Art der Heranbildung). Rusinski poslanec Pavlikov želi, da se ta postava daje v sporazumljenji s škofovi.

Zarad cerkvenega patronata so se posebno Poljaci udeležili debate. Patronatne razmere se bodo po posebni postavi uredile.

Daljša debata se je vnela pri poglavji, katero govori o napravi župnijskih ob-

čin. Po vladnem predlogu bi se naj prepuščilo deželni postavodaji, kako si hoče urediti zastopništvo župnijskih občin. Konfesionalni odbor pa nasvetuje, da se naj to zgodi po državni postavi.

Dr. Vošnjak poprime besedo in brani pravico dežel. kajti po deželnih redih od 26. februarja 1861 spadajo med deželne zadeve vse natanjnejše odločbe v šolskih in cerkvenih stvareh. Konfesionalna postava je splošna državna, ona je okvir, v katerem si potem deželni zastopi uredijo svoje župnijske občine in njihovo zastopstvo. Kakor v narodnem, so tudi v verskem oziru avstrijske dežele jako različne. Splošna postava bi tedaj bila gotovo povod, da se rodijo prepiri med državnimi in deželnimi zastopi. Tu ne gre sklicevati se na občinsko in šolsko postavo, ki ste tudi bile sklenene od državnega zbora. V okrogu politične ali šolske občine so vsi prebivalci podvrženi odločbam teh postav, v okrogu župnijske občine pa bodo v nekih krajih, kakor pri nas Slovincih, skoraj sami katoličani, v drugih deželah pa bodo vmes več ali manje drugovernikov. Konfesionalni odbor sam priznava te različnosti dežel v svojem poročilu in hoče vendar vzeti deželnim zborom pravico, katera jim nedvomno pristuje po 18. oziroma 19. §. deželnih redov. Govornik nasvetuje, da se sprejme vladni predlog. — Podpirajo ga Poljaci, a velika večina (samo Poljaci in Slovenci so proti) glasuje za odborove predloge. Poročevalec zavrne te kompetenčne ugovore s tem, da je po decemberski ustavi postavodaja v konfesionalnih stvareh pridržana državnemu zboru.

(Konec prihodnjič.)

Politični razgled.

Notranje dežele.

V Ljubljani 16. marca.

Papež Pij je za dobro spoznal proti avstrijskim konfesionalnim postavam razposlati hudo encikliko. V njej pravi, da se mu bolečina njegovih ran vedno večja, in sicer od ljudstva, ki je bilo nekdanj z njegovim stolom ozko zvezano. Dalje pripoveduje, da je uže „pred nekaterimi leti nekaj avstrijskih postav, ki mu nijso bile po godu, preklel, vsled svojega od boga mu danega

posla. Zdad je prisiljen toisto storiti proti novim postavam, češ, da so popolnem nasprotne Kristovemu nauku, ker njegove cerkev delajo za služno, akopram ji je njen ustanovitelj dal oblast, postave dajati, ob sodbe izrekat i in na njene podložne posilje izvrševati, ne pa da bi bili njegovi nasledniki kaki posvetni oblasti podvrženi.“ Nezmotni oče se dalje jezi, da se o konfesionalnih postavah posvetuje, ne da bi se bilo prej njega poprašalo, in pravi, da bi se to ne bilo poskusilo v onem času, ko je javna zvestoba še veljala. Tudi mu nij prav, da se novoiznajdene dogme imenujejo spremembe katoliške vere in cerkvene ustave. Pravi, da se bo pod varstvom novih postav delalo zoper duhovenstvo, ki vodi ljudstvo k evangelični popolnosti (na pr. Križan) in se boji, da se bodo s temi postavami vse verske sekte sprijaznile — se ve da, papeževa cerkev je še vedno sovraštvo pridigovala. Končno je nj. svetosti hudo, da bo de duhovenstvo toliko posvetnega imetia izgubilo. „Zato pa vas podpirujemo in podžigamo, bratje v Kristu, da se bode s temi postavami vse verske sekte sprijaznile — se ve da, papeževa cerkev je še vedno sovraštvo pridigovala. Končno je nj. svetosti hudo, da bo de duhovenstvo toliko posvetnega imetia izgubilo. „Zato pa vas podpirujemo in podžigamo, bratje v Kristu, da se bode s temi postavami vse verske sekte sprijaznile — se ve da, papeževa cerkev je še vedno sovraštvo pridigovala. Ker bo pa sovražnikov veliko, požurite se. Bog naj bode z vami, naj vas podpira. V znamenje božjega varstva in kot spričevalo naše posebne udanosti damo vam in vašemu duhovenstvu ljubeznjivo apostolski blagoslov.“

Na **Ogerskem** ministerska kriza še zdaj nij končana. Dogovori s Tizzo, Ghycezyjem in celo Sennyey-em se nadaljujejo. Deneš ali jutri se pričakuje rešitev tega težkega iskanja ministrov.

Vnanje države.

Francoska narodna zbornica se posvetuje o davku za sol. Volili so tudi udje komisije za zakonsko osnovo tikoma podaljšanja municipalnih svetovalcev. Od izvoljenih 15 udov jih je sedem za osem pa proti njej.

Stari **španjski** vojskovodja Espártero je pisal Castelarju za god pismo, v katerem pridiguje složnost liberalnih strank. H koncu

župani ter pripoznavala pokroviteljstvo bizantinskega carja Aleksija nad soboj. Druga stranka je imela za-se vse privrženike rimskokatoliškega veroizpovedanja, vse škofe, duhovne in večino plemstva ter so sklenili na prestol poklicati ogerskega kralja Ladislava, iz kolena Arpadovega. Duhovni so delali za njega, ker je bil poseben dobrotnik svečenstvu in podpiratelj cerkev in samostanov, plemstvo pa zavoljo tega, ker je od njega ogersko plemstvo dobilo neizmerno velike slobodščine, pa so se tudi oni tega nadejali. Tretja stranka so bili na pol italijanski mestjani, ki nijso nikdar s Hrvati držali, nego so vedno prijatljevali le z Benečani ter njihovega gospodstva želeli. Četrta stranka pak je bila narodna, najpoštenjša ter je želela vzvisiti na prestol hrvatskega sina Petra, brata Slavića, nekdanjega bana in sidražkega župana, in za ta čas hrvatskega bana. Po dolgem prepiranj nadvladala je nazadnje ogerska stranka, in tako je naposled moral biti izbran za kralja tujec, ki nij imel srca za hrvatski narod ter

se je izpolnila narodna prislovica: „Kdor ne prizna brata za brata, mora tujca za gospodarja priznati.“

Nastane tedaj vprašanje, kako je mogla ta lepa, cvetoča in jaka država tako hitro propasti? Profesor dr. J. B. Weis návaja v svojej od mene v tem listu omenjenej knjigi Byzant. Gesch. II. B. B. p. 261 dva sledeča uzroka: „Vendar je bil konec Zvonimirove vlade žalosten. Po mojem mnenju pa sta pri tem sodelovala dva glavna uzroka; najprvo prerana smrt papeža Gregorja VIII., ki je najmanje dve leti pred Zvonimirovom umrl (bolje štiri leta. Gregor VII. † 1085 a Zvonimir † 1089 op. spis.), in težavne okolnosti, v katere je sv. stolica pod Viktorom III. in Urbanom II. vsled spletk protipapeža Viberta (Klemensa III.) pala. Po tem takim se je zgodilo, da Petrov namestnik nij mogel za nevarnega prevrta nič več nego je to Gregor VII. činil podpomagati hrvatskej državi. Se gorše pak je bilo za zadnjo to, da Zvonimir nij mogel v pomanjkanji zakonitih naslednikov narodne dinastije ustanoviti.“

Kar se tiče drugoga uzroka pritrdimo mu tudi mi, ker se da lahko dokazati iz povesti drugih narodov; s prvim uzrokom pa se ne moremo z Weissom slagati. Da je imel Gregor VIII. zares jako velikih zaslug za hrvatsko državo, tega nečemo oporekati. Da se pa njegova prerana smrt med glavne uzroke propasti hrvatske države broji — to mislimo ne da se dokazati, nego neki drugi glavni uzrok moramo tukaj navesti, katerega se ve da sa učeni profesor zavoljo svojih znanih nazorov ogiblje. Da je bila država v resnici jaka, kakor jo nam kronika za Zvonimira opisuje, morala bi se bila vzdržati tudi kljuba prerani smrti tega papeža; ali črv je uže poprej razglodal svrž hrvatskega kraljestva, katerega propasti tudi cele vrste slavnih papežev ne bi bili rešili. Kje je tedaj ta uzrok? V kratkem se more na to vprašanje odgovoriti. V hrvatskej državi nij bilo narodnega ponosa. Najslavnejši hrvatski kralji: Tomislav (914—904) Peter Krešimir Vel. IV. (1050—1076) in Zvonimir (1076—1089) se nijso čisto nič trudili, da povzdignejo na-

lista pravi: „Ne dvomite, naša hrabra armada, katere dejanja me očarujejo, kakor ob času moje mladosti, ona doseže dar svoje srčnosti in discipline. Ona vzdrži našo slavno zastavo, ona reši svobodo sè srečo domovine vred.“ — Vlada je izpoznala, da bi bilo z eventuelnim padom Bilbae več izgubljenega nego eno samo mesto. Za to gredo iz Madrida vse čete na severno borišče. Bilbao se more iz lastne moči še do srede aprila vzdržati. Torej se lahko zgodi, da so se Karlisti in vsi legitimisti prekmalu veselili.

Angleški ministerpredsednik Disraeli je svojim volilcem poslal pismo, v katerem pravi, da je ministerstvo sestavil iz mož, ki vzdrže institucije dežele, in ki bodo branili pravice družbenih razredov.

Nemška „National-Zeitung“ govori o posvetovanji o avstrijskih konfesionalnih postavah in sklepa nasproti dolženju ultramontanecv, da mora država določevati, kje se začenja cerkvena svoboda in kje ima konec. Avstrija in Nemčija sta si v tem edini, neker se je o tem obravnavalo, nego ker drugače ne morete ravnati. Avstrijske postave niso ponarejene po lanskim pruskim, pač pa avstrijske potrjujejo, da so bile pruske prave.

Kakor japonski Micado, tako tudi **kitajski** cesarjevič skrivaj hodi po svojem glavnem mestu, da bi se prepričal, ali je res vse tako, kakor mu njegovi dvorniki malajo. Prepričal se je, da lažejo. Cesarjevič ima samostalen značaj, in bode z močno roko svojo državo reformiral.

Domače stvari.

— (Iz Ljutomera) se nam piše: Prvi, ki je po znamenitem 48 letu pri nas začel idejo narodnosti gojiti in ki še med nami živi, je g. Dragotin Huber, tukajšnji knjigar in posestnik. Njegove zasluge na tem polju opisovati, nij tu denes moja naloga, omeniti hočem, da se je ta domoljub tudi za povzdigo kmetijstva, za sadjerejo in vinorejo skozi več let prav zelo trudil. Vsled tega mu je tudi štajerska kmetijska družba njegove zasluge pripoznala in mu srebrno svetinjo podelila, kar nas Slovence temveč veseli, ker mu te zasluge nekateri naši mladi nemškutarji nijso hoteli pripoznati.

— (Za železnico Dunaj-Novji) so zopet pri cesarji in pri ministrih prosili Mariborčani, Ptujčani in Ormužanci, ali obetalo se jim je v tej zadevi, kakor graška „T.“ poroča, le malo.

— (Podpora učiteljem.) V šentlartskem okraji v Slovenskih goricah je okrajni zastop podučiteljem po 40 gl. doklade dovolil.

— (Nesrečo pri konjereji) imajo letos — kakor se nam piše — nekateri kmetje v ljutomerski okolici. Mladi žrebiči crkajo namreč prav mnogim kobilam. Ubogi kmetje si kar ne vedo pomagati. Te dni je na Krapji poginila z žrebetom vred celo najlepša kobila naše okolice, za katero se je lastniku uže 800 gl. ponujalo. Lastnik je uže pri raznih razstavah in premijah 62 zlatov za-njo dobil.

Narodno-gospodarske stvari.

Kako se davki porabijo v raznih državah?

Najbolj zadolžene države, zlasti tako zvane velike države evropske (sedaj jih je 6, glej Jesenkov „Občni zemljepis“

Razne vesti.

* (Avstrijske biblijoteke) vse vkup imajo 4 milijone in 748.961 knjig in zvezkov. — Neko oficijelno poročilo italijanske vlade jo namreč trdilo, da imajo naše avstrijske biblijoteke samo 2.408.000 knjig in zvezkov, torej med vsemi kulturnimi državami primerno najmenj. Za to je naša vladna statistična komisija uže od leta 1866 date zbirala in zdaj dokazala, da jih več kot še enkrat toliko, t. j. skoro pólpeti milijon. Med javnimi knjižnicami, ki so se od leta 1860 izdatno pomnožile, omenja se v poročilu statistične komisije tudi ljubljanska, celovška in goriška. Od 93 gimnazij, ki so v Avstriji do leta 1871 bile, jih je poslalo samo 69 rabljive izkaze, druge pomanjkljive.

str. 118 in 119) potrošijo tudi največ denarja za vojaščino in za javni dolg, t. j. za stvari, ki podložnikom prav nič ne koristijo. Tako se je po uradnih proračunih potrosilo v evropskih deželah za vojaščino in državni dolg, kakor kaže sledeči pregled:

Ime dežele in leto proračuna	T r o š e k			Vsi troški državni
	za dolgove	za vojaščino		
		vojsko	mornarstvo	
f r a n k o v				
Cislajtanija 1873	234 000	188 250	19.250	712.000
Translajtanija 1872 . . . . . ?	94.000	91.750	8.250	?
Prusko 1873	100 394	363.750	70.250	673.300
Bavarsko 1872	36.462			152.600
Sasko kraljestvo 1873	21 203			72.920
Badensko 1873	18 841			618.000
Druge nemške države	30 000			53 500
Vsa nemčija	235.000			363.750
Švajca 1868	4 664	10 753	—	1.210.800
Italija 1873	571 000	270 530	46 000	1.042 500
Španija 1872	275.000	100 500	25 700	?
Portugalsko 1873	63 940	20 850	4.154	118.850
Francija 1873	984 000	503.000	148 200	2 078.000
Belgija 1873	47.768	37.500	—	140.000
Holandija 1873	58 425	36 340	19.860	158.750
Velika Britanija 1873	670.000	385 330	238.570	1.587.800
Dansko 1873	19.990	12 600	5.800	57.700
Norveško 1871 . . . . . ?	2 250	6.560	4 840	26.000
Švedsko 1874	8 500	26 230	10.170	?
Rusko 1873	361.500	676 600	97.900	1.815.000
Rumunsko 1872	15.760	14 650	—	59.550
Srbsko 1873	—	4.364	—	13.180
Turško 1872 . . . . . ?	250.000	88.250	18.000	?
Grško 1873 . . . . . ?	6.725	6.250	1.500	29.425
Vsa Evropa skup	3.895.000	2.801.000	718 500	?
Zedinjene države S. Am. 1873—74	505.300	185 600	103.400	?
Republika Argentini 1873	70 168	26.900	1.900	119.000
Brazilija 1872—73	80 326	43.780	38.300	206.500
Kanada 1871—72	43 775	8.532	—	89.540
Čilsko 1872	16.500	?	?	57.500

rodni ponos v hrvatskem plemstvu in narodu. A ne samo, da nijso čisto nič za slovanski živelj skrbeli, nego še celo zatirali so ga. Treba je samo vedeti, kako je kralj Tomislav ravnal proti Gregorju Ninskemu, najhrabrejšemu boritelju za slovanski jezik v cerkvi, kako sramotno so ga sami Hrvati, se ve da po nalogu rimske kurije, na spletskem zboru 925. l. in kasneje še enkrat 928. l., obsodili in slovanščino iz cerkve pregnali vsled naredbe papeža Ivana X. ter škofijo ninsko, kot gnezdo slovanske narodnosti, porazdelili med druge škofe. Ali ker narod vendar iz prevelike ljubezni do svojega jezika nij mogel ostati brez slovanskega bogoslužja, obdržalo se je še vedno po nekaterih cerkvah. Ali papež Nikolaj II. (1058—1061) nij trpel niti tega; on pošlje svojega poslanca Majnarda in nadškofa spletskega Lovru k hrvatskemu kralju Krešimiru IV., da se odpravi slovansko bogoslužje ter se zagrozi vsakemu z izobčenjem iz cerkve, kdor bi se postopil proti njihovim na-

redbam količkaj protiviti. Ravno tako je ravnal Zvonimir. Je-li narod mogel hladnokrvno gledati, kako mu se njegova največja svetinja, njegov jezik, iz svetih mest preganja? In nijso bili hrvatski kralji strašno kratkovidni, da nijso videli, kako s takim postopanjem narod od sebe odbijajo? Naslanjaje se vedno na latinski živelj, opojili so kralji z njim plemstvo in velikaše; in slovanščino iz cerkve preganjaje odtujili so si čisto narod, ki je tako verno ljubil svoj jezik. Bi-li ne bil ta narod tudi kralja ljubil, da mu je on branil njegove narodne svetinje? Bi-li si bilo plemstvo želelo kaj drugega, nego slavo svoje države, da nij bilo od kralja zavedeno? Nij tedaj tudi čudo, da si nij narod izbral kralja iz svojega plemstva, ko so se po smrti zadnjega kralja sešli zarad volitve. Od vsacega plemiča se je narod obračal, kakor od tujca, kajti dobro je znal, da bi ga on ravno tako preziral, kakor njegov prednik. Plemstvo pa, da se osveti narodu, ki bi si bil vendar rad narodnega kralja izbral, nij ho-

telo držati z njim, nego je rajše z duhovenstvom tujca volilo in to tem lažje, ker je ono imelo vso moč v državi. To je glavni uzrok tako brze propasti hrvatske države, katerega se ve da, prof. J. B. Weiss nenačinja, kajti on je v tem pogledu vendar preveč klerikalen, da smatra postopanje papeževo proti slovanskemu bogoslužju za opravdano.

Mi, kot Slovani tega na noben način ne moremo odobravati, kajti ravno s tem ravnanjem je našej narodnosti bil velik udarec zadan in našej literaturi korenina spodrezana. Pa tudi brze propasti hrvatske države si ne moremo na drugi način raztolmačiti. Temelj jake države je bil s tem pokopan, narodnosti nij imela nobenega veza več; mir in sloga je izginila, in kjer te nij, tam nij trajnega blagostanja. Krepka Zvonimirova roka je še vse držati mogla, ali za slabega naslednika moralo se je vse porušiti.

Prof. J. Steklasa.

